

Paranormaal of ziekelijk?

door J.J.C. Marlet

Samenvatting

Aan de hand van casuïstiek wordt een indruk gegeven van wat zich voordoet in het raakvlak van psychopathologie en parapsychologie. Deze praktijkervaringen geven de auteur aanleiding erop te wijzen dat een globale oriëntering in de parapsychologie voor artsen en psychologen van belang is, en voor psychiaters allermeest.

Inleiding

Door omstandigheden kwam ik in de oorlogsjaren in contact met enkele genezers en paragnosten, en raakte geïnteresseerd in de denkwereld van de parapsychologie. Aan het eind van mijn specialisering tot zenuwarts ordende ik gegevens uit de literatuur rondom eigen ervaringen en legde dit alles vast in een boek (*Paranormale verschijnselen*, Bilthoven 1957). Hoewel mijn aandacht nadien vooral uitging naar mensen met psychiatrische vraagstellingen, bleef ik alert voor fenomenen in het raakvlak van psychopathologie en parapsychologie. Wist me daarin gesteund door mijn leermeester Rümke (1954), die schreef: 'Onder de parapsychologische verschijnselen zijn er enkele, die ik niet verwerp. Dat telepathie voorkomt schijnt mij vast te staan, doch dan moeten wij de consequenties durven trekken, dat er dus krachten op het psychisch leven kunnen werken van welker aard wij nog geen flauw vermoeden hebben. Het is mijn overtuiging dat deze, nu braakliggende gebieden, eenmaal in de wetenschappelijke psychiatrie zullen worden opgenomen'.

Vooraf in de psychotherapeutische praktijk had ik nogal eens ontmoetingen met mensen wier problematiek in eerder bedoeld raakvlak gezien kon worden. Hieronder volgen een drietal ervaringen op dit deelgebied van mijn professionele belangstelling. De beschrijvingen zijn opzettelijk ontdaan van kenmerken welke de privacy van personen in gevaar zouden kunnen brengen. Bij elk geval afzonderlijk zal ik kanttekeningen maken, toelichten wat mij in de belevingen van de geschetste personen relevant toeschijnt en de vragen beantwoorden die ieder van hen meebracht.

Casus A

Op een dag meldde zich bij mij een man van omstreeks 40 jaar. Hij had anderhalf jaar tevoren gemerkt dat een collega op kantoor 'negatieve gedachten' naar hem uitzond, met de bedoeling hem te hinderen. De collega zat er dan dromerig bij, alsof hij zich in trance op zijn mikpunt concentreerde. De heer A. voelde zich hierbij onbehaaglijk en wilde deze collega met gelijke munt betalen. In een nacht hypnotiseerde hij zijn collega 'op afstand' en richtte aan hem de boodschap: 'Als je weer negatieve gedachten naar mij uitzendt, zul je je even rot voelen als ik'. De volgende morgen bleek dat de collega stond te sidderen en de heer A. niet dorst aan te kijken. A. had dit verwacht en was er nerveus van. Kort daarop voelde hij zich tijdens een wandeling gadeslagen, wellicht – zo vermoedde hij – door familieleden van zijn collega, die van telepathie op de hoogte waren. Toen escaleerde het in de heer A. Hij hoorde stemmen om zich heen, ze scholden hem uit, bezorgden hem maagkrampen, wilden hem dood bidden. Hij probeerde zichzelf gerust te stellen met de redenering: als die telepathie bestaat, doe ik dit allemaal terug; zo niet, dan kan ik er ook geen kwaad mee.

Wat later kwamen er tientallen nieuwe stemmen bij, ook van vrienden en kennissen. Er werd – allemaal in zijn gedachten – veel geredeneerd, heel leerzaam, maar het was uiteindelijk 'hun' bedoeling hem dood te maken. Na ongeveer drie weken kwam A. met 'die club' overeen dat hij een psychiater zou raadplegen voor een grondig onderzoek. 'Ik moest een verklaring vinden voor wat ik beleefde, anders zou ik gek worden', zegt hij nu. Via een politiebureau, waar hij bescherming zocht tegen de bende die hem naar het leven stond, belandde heer A. in een psychiatrische kliniek. Hier verdwenen de stemmen in enkele dagen, door of na het gebruik van een neuroleptisch medicament.

Achteraf zegt heer A. dat hij oververmoeid moet zijn geweest, hij wéét ook eigenlijk wel dat hij in een ziekelijke toestand verkeerde (c.q. psychotisch was), maar, aldus A., telepathie bestaat en hij had ook nog over andere paranormale fenomenen gelezen. Daarom wenste hij nu, terwijl hij alweer ontslagen was uit het ziekenhuis, een nieuwe beoordeling van wat hij had beleefd, een second view door een psychiater die tevens van parapsychologie op de hoogte was.

Beschouwing bij casus A – De wijze waarop de heer A. zich door zijn collega bejegend voelde, zou geïnterpreteerd kunnen worden als telepathische beïnvloeding dan wel als een betrekkingssidee c.q. beïnvloedingswaan. Hoewel bij laboratoriumonderzoek naar telepathie de rollen van 'zender' en 'ontvanger' als zodanig worden omlind, openbaart zich de spontane telepathische beleving als een invallende gedachte vanuit andermans bewustzijn (al dan niet gepaard met zintuiglijke gewaarwordingen). De heer A. beschreef zijn belevingen heel anders. De vaststelling dat hij in een overzichtelijke situatie (kantoor) een

bepaalde man als uitzender van negatieve gedachten aanwees, vervolgens zich op straat gadeslagen voelde – argwanend veronderstelde hij dat familieleden van zijn collega hem in de gaten hielden – en nog weer later de uitbreiding van het aantal stemmen en de toename van de dreiging, maakt waarschijnlijk dat zich hier een paranoïd hallucinatoir syndroom ontwikkelde.

De opzet van A. om zijn collega op afstand te hypnotiseren en hem in die toestand een suggestieve boodschap te laten worden, doet even denken aan de overdrachtsmogelijkheid die bij 'distant healing'* wordt aangenomen. Eigenlijk zouden we deze mogelijkheid pas mogen verwerpen als we wisten dat de betrokken kantoorgenoot niets bijzonders had ervaren; hieromtrent is echter geen informatie voorhanden. In het licht van een psychopathologisch gebeuren is aannemelijk dat A. handelde vanuit een overwaardige idee en dat de vermeende reactie van de collega op een illusionaire vervalsing berustte. Zo ook is het plausibeler om de tot 'een bende' uitgroeïende stemmen terug te voeren op gehoorshallucinaties dan hiervoor een telepatisch fenomeen afkomstig van kwaadwillende mensen (of geesten) verantwoordelijk te stellen.

De afspraak van A. met 'die club' dat hij een psychiater zou raadplegen, imponeert als een soort monsterverbond en functioneert als een bezwering van boze machten, maar laat tevens zien dat ook de heer A. overhelde naar een psychiatrische verklaring voor het onheil waarin hij zich bevond. Het alternatief zou geweest zijn: zich over te geven aan de bende die zijn dood wilde (d.i. een verder afglijden in de psychose).

Het verslag van het onderhoud met de heer A. te mijneert – eenmalig, maar wel uren durend want hij kwam van verre – is zeer sober weergegeven. In werkelijkheid wemelde zijn verhaal van 'telepathische gesprekken' en 'hypnotisering'. De vorm van zijn belevingen, de escalatie daarvan alsmede de toenemende vervolgingsangst en doodsdreiging, wezen overtuigend in de richting van een psychotisch gebeuren. Dat de verschijnselen na gebruik van een neurolepticum in de kliniek spoedig verbleekten, mag als een bevestiging van deze interpretatie worden beschouwd.

Ook na zijn herstel hield heer A. staande, dat er op kantoor een hetze tegen hem gaande was geweest. Ze zagen liever een andere man op zijn plaats. Hoewel hij achteraf zijn psychische ontreddeïng echt wel ziet als een ziekelijke reactie op spanning in de werksituatie, was hem – *gelet op zijn kennis van parapsychologische geschriften* – veel gelegen

* Genezing op afstand: van bepaalde charismatische mensen (b.v. Harry Edwards) wordt verteld dat zij genezend werken ongeacht de afstand die hen van de patiënten scheidt. De heilbrengende kracht gaat over van genezer naar patiënt doordat de eerste zich instelt op de laatste en/of omgekeerd, aldus luidt de veronderstelling.

aan het oordeel van een psychiater die het bestaan van telepathie erkent.

Ik heb hem aan het eind van het gesprek in eenvoudige bewoordingen uitgelegd wat in het bovenstaande is geargumenteed, voorts hem laten begrijpen dat mensen die zo onzeker en overgevoelig zijn als hij zich gemakkelijk bedreigd voelen en dan onder omstandigheden (onuitgesproken conflicten, oververmoeidheid) in een vicieuze cirkel terecht komen. In het ziekenhuis had hij met behulp van de medicatie afstand kunnen nemen van de psychotische warwinkel en zijn evenwicht snel hervonden. Vrijwel zeker heeft telepathische beïnvloeding in zijn geval geen rol gespeeld.

Casus B

De heer B. werd destijds door zijn huisarts naar een psychiater verwezen met de vraag: wat is er met deze man aan de hand? Hij hoort stemmen en heeft een soort geneesdwang; zélf noemt hij deze verschijnselen paranormaal en is er bang voor. Genoemde psychiater legde deze problematiek op zijn beurt aan mij voor bij wijze van consultatie, waarvoor hij met het dossier van B. een uurtje bij mij doorbracht. De gegevens werden door hem verzameld en als volgt gepresenteerd.

De heer B., ongeveer 35 jaar oud, merkte op dat hij temidden van een groep mensen gespannen wordt en dan van alles 'dóór krijgt' over die mensen. Dit werd zo hinderlijk dat hij een paar maanden vóór de verwijzing zijn werk staakte. Hij hoort een stem gedachten uitspreken die niet van hem zijn: een stem met hetzelfde geluid als zijn eigen stem, die hem bij de voornaam noemt en in de jij-vorm aanspreekt. Heer B. geeft toe dat zijn beleving dichter bij 'hardop denken' staat dan dat een vreemde in hem gevaren zou zijn. Hij kan over andere mensen iets zeggen als hij met een van zijn vingers zachtjes over een foto van betrokkene wrijft. Vaak gaat die informatie over ziekten, familieomstandigheden en dingen die op dat moment gebeuren (synchronismen die later worden geverifieerd). Daarnaast heeft B. het gevoel dat hij genezend kan werken door te 'magnetiseren': hij volgt daarbij op twee duimbreedte afstand de contouren van iemands hoofd en komt dan in aanraking met wat hij een astraal lichaam noemt.

De moeder van B. was bij herhaling opgenomen wegens een paranoïde psychose met beïnvloedingsideeën. Zijn vader zou op latere leeftijd ontdekt hebben dat hij kon 'magnetiseren' maar deed niets met deze gave. Een zus van B. is, naar hij zegt, vooral visueel ingesteld. Zij 'ziet' aan mensen wáár ze in hun lichaam een bepaalde aandoening hebben. Met deze zus is hij sinds kort tot een nauwe samenwerking gekomen, want haar foutenmarge is nóg kleiner dan de zijne, en door uitwisseling van ervaringen leren zij van elkaar.

De tijd waarin de heer B. voor het eerst die vreemde belevingen had, was hij zeer onrustig en vreesde hij dat hem iets ernstigs zou overko-

men. Hij zocht toen een magnetiseur op die hem in enkele zittingen genas. Deze magnetiseur ontdekte de paranormale begaafdheid van B. en stelde hem gerust.

Bij het onderzoek van de psychiater bleek dat heer B. beducht was voor de mogelijkheid, dat zijn belevingen gek zouden worden gevonden. Niettemin maakte hij een tamelijk zekere indruk (opvallend was zijn selectieve belangstelling voor medische en paranormale aangelegenheden). In de PSE scoorde B. vrijwel niet in de neurotische secties, ook niet in andere secties. Het 'horen' van de (eigen) stem in aanspreekvorm was moeilijk te classificeren. Slotaantekening van mijn collega: 'Heer B. heeft de rust van de waanzekere, maar is tevens iemand die psychastheen alles bijhoudt en naloopt. Hij heeft qua intonatie iets van de meer ervaren waarnemer en hecht aan zijn formuleringen. Hij is niet schuw van enig effect'.

Beschouwing bij casus B—De spontane ontvangst van informatie over mensen om hem heen, zoals door B. beschreven, herinnert aan de ervaringen van befaamde paragnosten (bijv. Gerard Croiset). Het betreft overdracht van gedachten van het ene bewustzijn naar het andere, onafhankelijk van als zodanig erkende zintuiglijke kanalen. Opmerkelijk is bij B. dat deze invallende gedachten door een stem – aan het geluid te herkennen als zijn eigen stem – worden uitgesproken en in de tweede persoon tot hem gericht. Dat het hier niet gaat om het uit de psychopathologie bekende verschijnsel van 'Gedanken lautwerden', is te concluderen uit de inhoud van deze invallende gedachten en de duidelijkheid daarvan naar andere personen.

De heer B. gebruikt een foto als hulpmiddel om over de afgebeelde persoon uitspraken te doen welke langs op paranormale weg verkregen gegevens berusten. De foto fungeert als inductor, als een object waarop de paragnost zich concentreert. Dat B. ook nog zachtjes over de foto wrijft, sterkt mij in de mening dat hij zich in de meest gewenste bewustzijnstoestand brengt om telepathische of helderziende uitspraken te doen. In de onderzoeken van Tenhaeff bij psychoscopisten, is hieromtrent het nodige tot klaarheid gebracht. (Een psychoscopist is een paragnost die zich gemeenlijk van een voorwerp – een zogenaamde inductor – als hulpmiddel bedient, aldus Tenhaeff (1957).)

Wat heer B. vertelt over 'magnetiseren' heeft kenmerken van de wijze waarop gewaarmerkte magnetiseurs hun gave beschrijven. Het gebruik van de term 'astraal lichaam' wijst erop dat B. in dit wereldje van betekenissen reeds is ingevoerd. Het gevoel genezend te kunnen werken is een menselijk gegeven dat ook buiten de kring van paranormale genezers wordt geregistreerd. Dit gevoel kan zich dusdanig aan iemand opdringen dat hij/zij zich gedwongen ziet van zijn/haar kracht gebruik te maken. Heer B. vertelde aan zijn huisarts dat hij de dwang voelde om lijdens aan hoofdpijn langs het hoofd te strijken teneinde hen te genezen. Een van de gevallen waarbij de geneeskracht zich op soort-

gelijke wijze aandiende, heb ik jaren geleden uitvoerig beschreven (Marlet, 1981). Het ging toen om een vrouw die de onhoudbare drang kreeg – haar arm werd daarbij zwaar, warm en prikkelend – om haar hand te leggen op de knie van een neef die erge pijn had als gevolg van een meniscuslaesie. Hetzelfde gebeurde haar met een wildvreemde man die migraineuze hoofdpijn had. In de tweede situatie aarzelde ze nog langer dan in de eerste maar gaf ondanks haar schaamte aan die drang toe, streek op de wijze van magnetiseurs en zag in beide gevallen de pijn kort nadien verdwijnen.

Dat er in de familie van B. meer leden voorkomen die iets met paranormale verschijnselen te maken hebben en/of tekenen van paranormale begaafdheid vertonen, kan zowel in een erfelijk-constitutioneel als in een sociocultureel kader worden geïnterpreteerd. Het is mij overigens bij herhaling opgevallen dat in gezinnen waar iets paranormaals is geconstateerd, een sfeer wordt aangetroffen waarin wonderlijk lijkende voorvallen even vanzelfsprekend worden gevonden als de dagelijkse aankomst van een ochtendblad of het overvliegen van een vogel. De conversatie kabbelt rustig heen over gebeurtenissen waarvan een buitenstaander gezegd zou hebben: 'Dat kán niet!' of 'Dat móet toeval zijn'. Wat betreft zijn visueel ingestelde zus: door uitwisseling en vergelijking van paragnostische ervaringen, leren zij van elkaar. Zij raken hierdoor hecht met elkaar verbonden en versterken elkander in het (verwante) vlak van de paranormale bevindingen: qua gevoeligheid als ontvanger en qua duiding van paranormaal verkregen indrukken. Ik heb in het begin van de jaren zestig tweelingen beschreven (Marlet, 1963) die beiden paragnostisch begaafd waren, echter tot grotere presaties (helderder waarnemingen met meer details) kwamen als ze elkander bij de hand vasthielden.

Aanvankelijk vreesde de heer B. af te glijden in de ongewisheden van een wereld zonder grenzen – de huisarts vermeldde dit en ook B. zelf zei bang te zijn dat hem iets ernstigs zou overkomen – maar de uitleg en de geruststellende verklaring van de geraadpleegde magnetiseur hielpen hem over de drempel heen. Hij aanvaardde zijn 'gaven': de vreemde kracht en de gevoeligheid in hem zelf. In tegenstelling tot zijn vader was hij er ook nog een beetje trots op.

De heer B. sloot zich aan bij een plaatselijke werkgroep van genezers en paragnosten (soortgenoten dus) en vond bevrediging in het werk als genezer. De uitstraling van zijn hervonden evenwicht en van zijn gesterkte zelfvertrouwen moet het 'effect' zijn geweest dat de psychiater bij hem proefde.

Laatstgenoemde had, gelet ook op de negatieve resultaten van zijn psychiatrisch onderzoek, weinig moeite om in de heer B. een man te herkennen die uit zijn psychische balans dreigde te raken toen hij overrompeld werd door paranormale manifestaties. Op mij imponeren de geschetste belevingen van B. als authentiek, hetgeen ik in de kanttekeningen heb getracht te verantwoorden en aan mijn collega heb laten

blijken. Ik mag aannemen dat de huisarts van B. een bericht van dezelfde strekking heeft gekregen.

Casus C

Een vrouw van ruim 50 jaar – in het vervolg mevrouw C. genoemd – zocht mij op in gezelschap van haar echtgenoot. Zij vertelde dat ze psychologie had gestudeerd en trainingen in psychotherapie had gehad. Dat ze paranormaal begaafd was en mediamiek, was voor haar (en haar man) een geaccepteerd gegeven. Daarover had ze veel met een vooraanstaande parapsycholoog gepraat.

In psychotherapeutische relaties overkomt het haar dat zij, op de vooravond van een gesprek, 'bezoek' krijgt van de (overleden) vader of moeder van de cliënt. Van zo'n spontaan opgetreden ouderlijke figuur ontvangt mevrouw C. dan inlichtingen welke van wezenlijk belang blijken voor de oplossing van de problematiek van betrokken cliënt. Deze paranormaal verkregen informatie moet ze in daaropvolgende gesprekken gebruiken of ze wil of niet. De effecten hiervan zijn dramatisch verlopende opheldering en voorspoedig herstel van de cliënt.

De vraag van C. luidde: Mag ik de gegevens van deze ongevroegde 'verschijningen' gebruiken? Ze werkt liever in een legaal circuit waarvoor ze is opgeleid, dan in het bedenkelijke klimaat van paranormale genezers.

Later vulde ze nog aan dat ze onrustig is als ze het probleem van haar eigen identiteit op zich af laat komen, zoals in het gesprek met mij gebeurde. Ze is daarentegen heel kalm als ze anderen helpt bij hun zoeken.

Beschouwing bij casus C – Wat in de ontmoeting met mevrouw C. het meest frappeerde was de rust waarmee zij openstond voor paranormale belevingen. In dat opzicht, maar ook om enkele andere redenen, roept zij een zelfde beeld op als Christine Uyttenboogaard (1984) die onlangs een boek publiceerde over haar eigen paranormale ervaringen. Uyttenboogaard, zelf psychologe, vertelde gedurende 5 maanden in wekelijkse zittingen aan een academisch werkzame beroepsgenoot over haar belevingen op paranormaal gebied. Genoemd boek is de weergave van deze (op de band opgenomen) gesprekken. Tussen tekenen van paragnostische begaafdheid en een enkele genezing door 'magnetisme', treffen vooral haar berichten over de wijze waarop bepaalde overledenen zich met haar dagelijkse beslissingen bemoeien en de manier waarop zij voortdurend begeleid wordt door (iemand met?) 'een kinderstem'. Als bedoeling van die publikatie wordt aangegeven: andere mensen met paranormale belevingen gerust te stellen. De schrijfster en haar gesprekspartner onthouden zich van commentaar. Ook ik waag me niet aan een beoordeling van dit ruwe materiaal, laat staan aan een interpretatie. Ik wijs er slechts op dat mevrouw C. geen uitzonde-

ring is. Nóg een gelijkenis tussen Christine Uyttenboogaard en mevrouw C. is hun diepgaand Godsgeloof en hun behoefte de relatie met God onder woorden te brengen.

De door C. vermelde hulp van (overleden) ouders aan de psychotherapeute van hun kinderen, is strikt ongewoon en grenst aan het ongeloofwaardige. Als men echter de mogelijkheid van manifestaties vanuit het 'Jenscits' niet à priori verwerpt, kan men de mediamieke begaafdheid van C. een rol toedenken in de 'verschijningen' die haar overkómen. Zij roept de ouders niet opzettelijk op, vertelde ze me met nadruk. Blijft over, dat haar preoccupatie met de cliënt of de nood van de cliënt zelf een appèl doet op betreffende vader of moeder.

De vraag van mevrouw C. aan mij staat los van het probleem hoe de presentatie van haar contactpersonen kan worden verklaard. Niettemin is haar vraag of ze de gegevens van de 'verschijningen' mag gebruiken ten opzichte van haar cliënten moeilijk genoeg. Ging het om informatie van ouders die zich spontaan in levende lijve aandienen (telefonisch of op een spreekuur), dan zou de psychotherapeut die ouders kunnen verzoeken hieromtrent met de betrokken jongere te overleggen. Nu deze regel hier niet kan worden opgevolgd, zijn er – gezien de druk die op C. wordt uitgeoefend – volgens mij twee mogelijkheden: ófwel ze speelt een open kaart uit en riskeert dat de cliënt zich (geschrokken of verontwaardigd) terugtrekt ófwel ze stelt de informatie in vragende vorm ter discussie als ware deze een constructie van haarzelf.

Bij laatstgenoemde keuzemogelijkheid nog een opmerking. 'Een constructie van haar zelf' klinkt als zou ik een bedenksel bedoelen. Hiervoor kan evengoed worden ingevuld: een vermoeden. Hoe kom je aan een vermoeden? In de ontmoeting met de ander, luisterend en meevoelend, in levendig contact met de cliënt en de personen die hij/zij te berde brengt, kan de gedachte bij je opduiken: zó zou het in elkaar kunnen zitten, dáár ligt de sleutel! Of je dit vermoeden al dan niet uitspreekt, hangt af van de verdere gang van het gesprek, en daarop kun je zo nodig invloed uitoefenen. Is dat vermoeden intuïtief ontstaan? Best mogelijk. Naar mijn mening is echter een inbreng via telepathische communicatie niet uit te sluiten, juist niet in de psychotherapeutische situatie waar de bewustzijns van therapeut en cliënt zo nauw aan elkaar grenzen. Ik heb dit elders uiteengezet (Marlet, 1981).

In mijn antwoord aan mevrouw C. – het hele consult duurde 2½ uur – heb ik deze gedachtengang uitgewerkt. Voor háár praktijk komt het dan erop neer dat behoedzaam gebruik van paranormaal verkregen informatie aanvaardbaar is omdat de relatie hierdoor niet wezenlijk anders wordt gericht dan bij een intuïtief geleide psychotherapie. Hoe mevrouw C. zich verder als psychotherapeute zal ontwikkelen, benieuwt mij zeer. De door mij geboden formule om haar werkwijze te legitimeren verdraagt zich niet met de grondslagen van enige bekende vorm van methodische psychotherapie. Als zij in het werken met

cliënten steeds weer ongevraagd sleutelgegevens 'ontvangt' op de door haar beschreven exclusieve wijze, zal haar praktijk toch meer het spreekuur van de paranormale genezer gaan naderen dan van de wettelijke bevoegde psychotherapeut.

Besluit

De reden waarom ik deze spreekkamerervaringen mededeel is gelegen in mijn indruk dat huisartsen, maar ook psychiaters en klinische psychologen onvoldoende alert zijn voor paranormale belevingen van patiënten. Wat men niet kent, kan men natuurlijk niet herkennen. Heeft men er wél weet van maar erkent men paranormale belevingen niet als zodanig, dan kan dit leiden tot verkeerde interpretatie van patiënt's uitlatingen, met alle gevolgen van dien.

Ik ben van mening dat een globale oriëntering in de parapsychologie voor artsen en psychologen van belang is. Psychiaters en psychotherapeuten dienen echter diepergaand kennis te nemen van paranormale en transpersonale fenomenen, omdat zij in hun praktijk daarmee worden geconfronteerd: zowel spontaan in de relatie met patiënten als expliciet in consultatief verband. Een opvatting van gelijke strekking motiveerde Elisabeth E. Mintz (1983) tot het schrijven van *A clinician's guide to the paranormal and transpersonal aspects of psychotherapy*, een boek dat ik hier gaarne aanbeveel. Ook zij besteedt speciale aandacht aan de onderscheiding van bepaalde psychotische verschijnselen ten opzichte van mogelijke paranormale ervaringen.

Het is bekend dat mensen, bij wie voor het eerst doordringt dat zij paranormale belevingen zouden kunnen hebben, uit hun koers raken en zich geen raad weten. Ze durven er met niemand over te praten, bang om uitgelachen of voor onnozel gehouden te worden. Komt het echt tot een doorbraak van paragnostische elementen, dan kan betrokkene in een crisis komen, zoals bij voorbeeld de heer B. Indien er dan, via begeleiding, begrip ontstaat voor de eigen gevoeligheid c.q. begaafdheid en voor de daarmee samenhangende wijdsere communicatieve mogelijkheden, ook dan blijft er vaak een huiver om zich toe te wenden tot die andere wereld. De een overwint deze huiver en ontplooit zich als paragnost of als genezer. De ander blijft achter deze drempel steken en sluit zich misschien aan bij een parapsychologisch gezelschap.

Mensen in een psychotische crisis wanen zich soms verbonden met anderen via netwerken welke lijken op paranormale communicatiekanalen. In hun magische gedachtengang kunnen termen voorkomen die aan de parapsychologie ontleend zijn (zie casus A). Het verloop van de psychose leert meestal op welke gronden de betekenisverlening van de patiënt geënt was, althans wanneer we diens belevingen niet meteen hebben gesorteerd in verklaarbare en onverklaarbare. Paranormaal en ziekelijk is niet altijd even makkelijk uit elkaar te houden, zeker niet als deze elementen in crisistoestanden verstrengeld zijn.

Literatuur

- Marlet, J.J.C. (1963), Situation der Parapsychologie in der heutigen Welt, *Jahrbuch für Psychologie und Psychotherapie*, 10, Heft 1/2, p. 128 e.v.
- Marlet, J.J.C. (1981), Parapsychologische aspecten van psychotherapie, *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 7, nr. 2, p. 61 e.v.
- Mintz, Elisabeth E. (1983), *The psychic thread*, New York.
- Rümke, prof. dr. H.C. (1954), *Psychiatrie I*, Amsterdam, p. 30.
- Tenhaeff, prof. dr. W.H.C. (1957), *Beschouwingen over het gebruik van paragnosten*, Utrecht, p. 14 e.v.
- Uyttenboogaard, Christine (1984), *Antennes in mijn hoofd*, Haarlem.